

Megkezdődik a tömegsírok feltárása

Szerbiában létrejött az 1944 szeptemberétől bírósági ítélet nélkül kivégzettek lajstromba vételére és a tömegsírok összeírására hivatott állami tényfeltáró bizottság. Elnöke Slobodan Marković történész, a belgrádi politikai tudományok karának docense:

- Társadalmi szükséglet volt a bizottság létrejötte. A tömegsírok és az 1944/45-ös megtorlások témája évek óta nyitott kérdés Szerbiában, ami a közvélemény megosztottságát eredményezte. A titkos tömegsírok ügyében illetékes állami bizottság azzal a céllal jött létre, hogy az újabb kori szerbiai történelem vitás tárgykörét kutassuk és fejtjük meg. Ez nem lesz könnyű feladat. Az állami bizottság munkája során arra fog törekedni, hogy azokat a kérdéseket, amelyekhez hozzájárul, professzionálisan és objektíven kezelje. Csak így érhetjük el, hogy felszámolhatóvá váljon az eddigi megosztottság, és hogy elejét vegyünk egy újabb társadalmi vitának – indokolta az állami bizottság létrehozásának a jelentőségét Slobodan Marković, a bizottság belgrádi sajtótájékoztatóján.

Ternovác István összeállítását a [Tükör](#) rovatban ismertetjük.

Tömegsírok és áldozatok

Egy hosszantartó tényfeltárás küszöbén

Július végén arról szóltak a hírek, hogy Szerbiában egy hamarosan megalakuló állami bizottság szeptemberben megkezdí azoknak a tömegsíroknak a megjelölését és jegyzékbe vételét, amelyekbe 1944-ben, a kommunista partizánok által kivégzetteket temették el. Akkor ezt nyilatkozta a Blic napilapnak Slobodan Homen, a szerbiai igazságügyi minisztérium államtitkára. Mint mondta, a bizottság első feladata az lesz, hogy átnézze a levéltárakat és elkészítse az áldozatok névsorát, akiket többnyire bírósági ítélet nélkül, ideológiai alapon, vagy bosszúból, ártatlanul végeztek ki. Ezzel egy időben a bizottság ellátogat minden olyan helyre Szerbiában, ahol mézárások történtek, és jegyzékbe veszi a tömegsírokat – tette hozzá az államtitkár. Időközben a bizottság megalakult, de egészen mostanáig keveset hallatott magáról. Tegnap aztán Belgrádban a nyilvánosság elé álltak a tényfeltáró bizottság képviselői Slobodan Marković elnökkel az élen, aki civilben történész, a belgrádi politikai tudományok karának a docense:

- Társadalmi szükséglet volt a bizottság létrejötte. A tömegsírok és az 1944/45-ös megtorlások témája évek óta nyitott kérdés Szerbiában, ami a közvélemény megosztottságát eredményezte. A titkos tömegsírok ügyében illetékes állami bizottság azzal a céllal jött létre, hogy az újabb kori szerbiai történelem vitás tárgykörét kutassuk és fejtjük meg. Ez nem lesz könnyű feladat. Az állami bizottság munkája során arra fog törekedni, hogy azokat a kérdéseket, amelyekhez hozzájárul, professzionálisan és objektíven kezelje. Csak így érhetjük el, hogy felszámolhatóvá váljon az eddigi megosztottság, és hogy elejét vegyünk egy újabb vitának – indokolta az állami bizottság létrehozásának a jelentőségét annak elnöke, Slobodan Marković.

Semleges tényfeltárást!

Slobodan Homen, az igazságügyi minisztérium államtitkára hozzátette:

- A szerb kormány szilárd álláspontja, hogy nem foglalkozunk politikával és a történelem revíziójával. Mindannyian tudjuk, ki volt a győztes a II. világháborúban. A mi egyetlen és kizárólagos célunk, ideológiai és politikai előítéletek nélkül felkutatni a titkos tömegsírokat és összeállítani az áldozatok névsorát. A hozzátartozó nyugvóhelyének az ismerete olyan alapvető emberi jog, amely minden állampolgárnak kijár. Bízom benne, hogy tevékenységünk széles körű támogatásra talál majd a szerbiai lakosság körében. Mi nem fogunk történelmi ítéletet hozni. Ebben egyetlen kormány sem illetékes, ez a történészek feladata lesz – tette egyértelművé a bizottság megalakulásának célját az igazságügyi minisztérium államtitkára.

A belgrádi sajtótájékoztatón elhangzott az is, hogy szinte nincs olyan nagyobb település Szerbiában, ahol ne lennének jeltelen tömegsírok. Srđan Cvetković, a belgrádi Újabb körű történelmi intézet kutatója szerint:
- Szinte minden településen található több kisebb-nagyobb tömegsír. Csak Közép-Szerbiában harmincezerre tehető a likvidáltak száma.

A cél a megbékélés

A sajtótájékoztatón Vajdaság vonatkozásában több olyan lokációt is megemlítek (Újvidéknél a Kátyi erdőt, Szabadkán a malmot, Nagykikindán a tejüzemet), ahol 1944 szeptemberétől tömeges kivégzések zajlottak. Slobodan Marković bizottsági elnök a sajtótájékoztatón rámutatott, hogy az 1944 és 1952 közötti nyolcéves időszakban az állambiztonsági szolgálatok, az OZNA (1944-1946) és az UDBA (1946-1952) alkotmányos felhatalmazás nélkül, törvényen kívűli intézményként működtek. Mint mondta, a kormány célja, hogy hozzáférhetővé tegye a kutatók számára a kérdéses idősakra vonatkozó, összes titkosított aktát, hogy ezekről lekerüljön a „titkos” minősítés. A tényfeltárás végén nyilvánosságra hozzák az áldozatok és a tömegsírok jegyzékét. A cél – mint mondták - hogy létrejűjön a megbékélés a történelem megítélése szempontjából meglehetősen heterogén Szerbiában. Egyértelművé tették azt is, hogy nem fognak minden tömegsírt feltárni és minden áldozatot DNS-vizsgálat útján azonosítani. Ez, mint hangsúlyozták, az anyagiak határozzák meg. A kutatásba a helyi hatalmi szerveket is bevonják.

A belgrádi sajtótájékoztatón vendégként jelen volt Mitja Ferenc, a szlovéniai tényfeltáró bizottság vezetője, aki elmondta, hogy Szlovéniában 19 éve végzik ezt a munkát, és eddig több mint 600 tömegsírt vettek nyilvántartásba. A feltárás ott sem elsősorban a hóhérok felelősségre vonását szolgálja. Ez abból is látszik, hogy csak két személy ellen indult eljárás. Egyikük ellen azonban a bíróság beszüntette a folyamatot. A közel két évtizede végzett munka azonban Szlovéniában még közel sem fejeződött be, így valószínűleg a szerbiai tényfeltáró bizottságra is hosszantartó munka vár, mondta a szlovéniai tényfeltáró bizottság elnöke.

Ternováczt István